БИР ПИЛЛӘ ДӘ УЧАЛДЫГ

Өмрүнүн әввәлиндән ахырына гәдәр инсан чох имтаһандан кечир. Анчаг ән чәтин имтаһан заманын сынағыдыр.

Көзүмүзү саата зилләдик, көһнә илин сон санијәләрини нечә һәјәчанла изләдик, бизә доғма олан, артыг һәјатымыз, артыг һеч заман кери дөнмәјәчәк бир илин сон үрәк дөјүнтүләринә нечә гәрибә һиссләрлә гулаг асдыг...

Бурда әгрәбләр, киминсә образлы дедији кими, доғрудан да, гајчыја бәнзәјир, ара вермәдән вахты санијә-санијә кәсиб токүр, һамымызы ејни анда бир көрпүјә, бир кечидә јахынлашдырыр, һамымызы ејни анда заманын бир үнванындан башга үнвана көчүрүр. Адама елә көлир ки, бу сон санијәләр өтәндән сонра, јә'ни әгрәбләр кечә саат 12-нин үстүндә көрүшәндә—јашанмыш бир илә сон вида дејилән анда нә исә бир мө'чүзә баш верәчәк, санки заман дајанаҹаг, о да көләчәјә аддымламаздан, јени или һәрәкәтә кәтирмәздән әввәл нәфәс дәриб, бизимлә бирликдә фикрә кедәчәк... Лакин заман өз ишиндәдир. Севинчимизин, тәбрикләримизин, чалынан телефон зәнкләринин, сүфрәләримизин үстүндән адлајыб дајанмадан кечир, бир дә ајылырыг ки, бизи дә өзүнә гошуб, танымадығымыз бир јолла хејли апарыб вә тез-тәләсик сүфрәләри јығышдырыб јени ишләримизин, јени гајғыларымызын далынча јүјүрүрүк. Илләр өмрүн ашырымларыдыр, нәфәс дәриб динчәлир вә чеврилиб галхдығын јола да бахырсан.

Синифдән-синфә кечән шакирд кими, биз дә илин сонунда имтаһана бәнзәр һесабат веририк, замана, чәмијјәтә, аиләмизә, өзүмүзә...

Әслиндә елә заман да бизим гаршымызда һесабат верир. Ил өз-өзлүјүндә мүчәррәд, чылпаг бир вахт бөлүмү олса да, она дону биз бичир, онун тарихдәки јерини, мәвгејини биз мүәјјәнләшдиририк. Милјонларла адамын әмәли бир илин, дејәк ки, 1987-чи илин адына, ајағына јазылыр.

Көрүнүр, инсан өмрүнә дә тәбиәтин ади һадисәләриндән бири кими бахмалыјыг. Јә'ни биз дә бир чешмә кими һәјат мәнбәјиндән сызыб чыхыр, һисс олунмадан, аста-аста сүзүлүб кедирик. Јол боју нечә-нечә алыны өз гојнуна алыб нәһәнк чајлара, уммана чевриләнимиз дә олур, торпаға һопуб, өмрү јарымчыг гырыланымыз да.

Инсан да дағдан гопан бир гар топасы кими кетдикчә бөјүјүр вә бөјүдүкчә сүр'әтини артырыр.

Ушаглыгда бизә сонсуз көлән илләр инди көз гырпымында учуб кедир. Ишә-күчә башымыз елә гарышыр ки, илин нечә кечиб-кетдијини һисс етмирик. Ушаглығы мүһарибә илләринә дүшән бир достум дејирди ки, о, дөрд ил бизә түкәнмәз көрүнүрдү, санки гырх ил иди дава кедирди. Амма инди дөрд илин нечә кәлиб-кечдијини һисс етмирик.

Заман һәрәнин өмрүндән бир чүр кечир. Космонавтын, әскәрин, өз аиләсиндә хош күнләр кечирән адамын күнләри јалныз саатда ејнидир, јашанан дујғуларына көрә бу күнләри ејниләшдирмәк олмаз!

1987-чи или өмрүмүзүн ән мәзмунлу илләриндән бири саја биләрик. Сов.ИКП МК-нын јанвар вә ијун пленумлары дурғунлуг бузуну тәкчә игтисади вә сосиал мәсәләләрдә дејил, бејинләрдә, шүурларда, дүшүнчәләрдә дә әритмәјә башлады. 1987-чи илдә биз бәшәр тарихиндә илк азад чәмијјәтә јол ачан Бөјүк Октјабр ингилабынын 70 иллијини тәнтәнә илә бајрам етдик. Өтән бир илдә бизим јарымчыг галан ишләримиз дә олуб, уғурларымыз да, көзләмәләримиз дә. Бу көзләмәләрин ән бөјүјү, шүбһәсиз, јүксәк сәвијјәдә Совет—Америка данышыгларынын нәтичәси иди. Нүвә силаһынын ики синфинин ләғв едилмәси барәдә дүнјанын ики бөјүк өлкәсинин мүгавилә бағламасы, «нүвә тәһлүкәсизлијинин илк чүчәртиси» бу илин вә үмумијјәтлә, сон дөврләрин ән бөјүк сијаси, ичтимаи һадисәсидир.

Ијирминчи јүз ил сона јахынлашдыгча һәјәчанларымыз да артыр, балача Јер күрәсинин чијнинә дүшән бөјүк ағырлығы биз дә өз талејимиздә јашајырыг... Бәшәријјәтин гаршысында дајанан «өлүм, ја олум» суалы бүтүн ајры хырда проблемләри сыхышдырыр.

Доғрудан да, үчүнчү дүнја мүһарибәсини көрмәк дә бу әсрин гисмәтинә дүшүр? Доғрудан да, инсанлығын јаратдығы бу бојда мәдәнијјәт бир анда күлә дөнүб көјә соврула биләр? Доғрудан да, мин илләр боју инсан өвладларынын мин чүр әзијјәтлә арајыб-тапыб јаратдыгларыны инсанын өз еһтираслары мәһв етмәлидир? Јәгин, дүнјада аз адам тапылар ки, бу суаллар барәдә дүшүнмәсин. Чүнки сабаһа үмид азалан јердә адамын әли ишдән, бејни дүшүнчәдән сојујур. Совет—Америка мүгавиләси дүнјанын үстүнү алан гара булудлары сејрәлдир вә көләчәјә үмидимизи артырыр.

Бу мүгавиләнин бағланмасы, Женеврәдән, Рејкјавикдән кечән узун, чәтин јолларын Вашинтонда уғурла баша чатмасы, әслиндә ССРИ-нин бејнәлхалг миғјасда артан нүфузунун нәтичәсидир вә бу нүфузу да, илк нөвбәдә, чәмијјәтимиздә баш верән јенидәнгурма газандырмышдыр.

Өтән илин тәчрүбәси көстәрир ки, өлкәмизин көләчәк талеји үчүн зәрури олан бу просеси мүвәггәти, өтәри бир һадисә сајанлар јанылырлар. Ашкарлыг, демократијанын күчләнмәси, үмумијјәтлә, јенидәнгурма һавасынын кәтирдији хош иглим бизим — јазычы вә журналистләрин дә, идеоложи ишлә мәшғул олан, өлкәнин мә'нәви һавасыны јаратмагда иштирак едән башга адамларын да, сөзүн әсл мә'насында, хошбәхтлијидир. Көрдүјүнү, дујдуғуну јаза билмәмәкдән, халгынын талејинә көлкә салан, онун варлығыны сарсыдан бәлаларын шаһиди ола-ола сусмагдан, сөздә бир чүр, үрәкдә башга чүр олмагдан пис шеј јохдур.

1987-чи илдә өлкәмизин кечиб кәлдији јоллара кур ишыг салан, уғурларымызы вә уғурсузлугларымызы көстәрән хејли чәсарәтли, көзәл јазы охумушуг. Гәзет вә журнал сәһифәләриндә бир-бириндән кәскин јазылар дәрч едилиб. Радио вә телевизија һәјатын сәрт һәгигәтләринә јахынлашмаг вә бу һәгигәтләри халга көстәрмәк јолунда уғурлу аддымлар атыб.

Анчаг бунлар чох аздыр. Бу үмумхалг просесиндә Азәрбајчан јазычы вә журналистләринин сәси зәиф ешидилир. Тәәссүф ки, мәтбуатымызда көһнә әталәтлә јазылмыш јазылар һәлә дә баш алыб кедир. Республика мәтбуатында тәнгид зәиф олдуғу һалда, мәркәзи мәтбуат сәһифәләриндә Азәрбајчан һаггында бә'зән биртәрәфли јазыларла растлашырыг. Республикамызын һәјатында әсасән гүсурлу чәһәтләри ахтарыб вә буну тез-тәләсик өлкә мәтбуатына чыхаран мүәллифләрә тәклиф едәрдим ки, онлар ејни һәвәслә Азәрбајчанын гәһрәман фәһлә синфинин, кәндлиләринин, зијалыларынын ән јахшы ән'әнәләрини бу күн ләјагәтлә давам етдирәнләрин көзәл әмәлләриндән дә јазсынлар.

Кәрәк гүсурдан данышанда да вәтәндаш мөвгејини әлдән вермәјәсән. Мәсәлән, сон вахтларда мәркәзи мәтбуатда шәхсијјәтә пәрәстиш дөврүндә баш вермиш бөјүк мә'нәви фәлакәтләр, өлкәнин ағыллы адамларына гаршы чеврилмиш гәддарлыг вә с. һаггында кениш данышылыр. Биз исә нәдәнсә сусуруг. Һалбуки, о дөврүн ағыр зәрбәләри бизә дә дәјиб. Һүсејн Чавидләрин, Микајыл Мүшфигләрин фачиәләри бу күн дә гәлбимизи сызылдадыр.

Биз јени илә севинчләримизлә бәрабәр, бу чүр гајғыларымызы, јарымчыг вә ја көрүлмәмиш ишләримизи, проблемләримизи дә апарырыг. Јенидәнгурма вә ашкарлыг дөврүнүн јаратдығы имкандан истифадә едәрәк, кечән ил мәтбуатымыз бизим һамымызы дүшүндүрән бир чох чидди проблемләрә тохунмушдур. Халгымызын мадди, мә'нәви вә әхлаги сәрвәтләринә гајғы, еколокија проблемләри, хүсусән аран торпагларынын шордан, Хәзәри чиркдән, Бакы әтрафыны зибилдән горумаг, дилимизин инкишафына диггәти артырмаг, Азәрбајчан халгынын өз тарихинин, дил, мәдәнијјәт, әдәбијјат тарихләримизин јазылмасы, дағ кәндләримизин вәзијјәти, кәнчләрин ишлә тә'мин едилмәси, абадлыг вә бәрпа ишләри, јолларымыз вә с. мәсәләләрә даир јазылар охумушуг. Бу мәсәләләрин бә'зиләри барәдә нүфузлу гәрар вә костәришләр дә олуб. Арзу едирик ки, јени илдә сөздән ишә даһа чәсарәтлә кечәк.

Өтән ил дост тә'рифи дә ешитмишик, дост ирады да, дүшмән тә'нәси дә.

Азәрбајчанда кечирилән Ленинград әдәбијјат вә инчәсәнәти күнләринин ширин, хош тәәссүраты, достларымызын мәһәббәт долу чыхышлары јадымыздадыр. Нахчывандан гајыдан бир Ленинград јазычысынын е'тирафы һәлә дә гулағымда сәсләнир. О деди ки, мән индијә кими Азәрбајчанын икијә парчаландығыны, халгын бөјүк һиссәсинин Аразын о тајында галдығыны билмирдим. Бу е'тирафда бизим һамымыз үчүн дәрс олмалы бир һәгигәт вар. Дүнја бир јана галсын, биринчи нөвбәдә, өлкә дахилиндә әлагәләримизи мөһкәмләндирмәлијик. Биз бу бөјүк аиләнин үзвү олдуғумуза көрә көрәк бир-биримизи даһа дәриндән танијаг, тарихимизә-талејимизә бәләд олаг, севинчимизи дә, дәрдимизи дә бөлмәји бачараг.

Өтән илин сон күнләриндә республикамызын мә'нәви мүһитини зәнкинләшдирән даһа бир һадисәнин шаһиди олдуг. Харичдә јашајан азәрбајчанлыларла мәдәни әлагә чәмијјәти јарадылды. «Вәтән» чәмијјәти халгын тарихинә, һиссинә һөрмәтдән јараныб вә буна көрә дә һамымызда бөјүк миннәтдарлыг һисси доғуруб.

Өтән ил дүнја мәтбуатында өлкәмизин мә'нәви дајагларыны сарсытмаға чалышан, бејнәлмиләлчилик ән'әнәләринә көлкә салан, халглар арасында нифаг тохуму сәпән јазылар да охумушуг. Өлкәмизә дүшмән олан буржуа милләтчиләри вә онларын әлалтылары, вахтилә өз торпагларыны тәрк едиб, Вәтәндән кәнарда гуја вәтән тәәссүбү чәкәнләр јаланчы «алимләрин» вә «хадимләрин» дили илә газандығымыз наилијјәтләри јерә вурмаға чалышыр, республикаларын мәнафеләрини тоггушдуран, мүхтәлиф дин, ирг, милләт, дил, әрази проблемләри галдырыр, сахта, зијанлы мәгалә вә интервүләрлә «шејтанын дәјирманыны ишләдирләр».

Ајры-ајры республикалара аид олса да, әслиндә, бу бөһтанлар өлкәнин үмуми сијасәтинә гаршы чеврилиб. Буна көрә дә арзу едәрдик ки, јени илдә белә јазылары јалныз јени бир гејбәт мөвзусу кими гаршыламајаг, тарихимизә, милли ләјагәтимизә, очағымыза тушланмыш толамазлары гајтарыб, атанын өз башына вурмағы бачараг вә бу иши профессионал бир сәриштә илә Үмумиттифаг мәтбуаты сәһифәләриндә көрәк.

Бакыдакы Иран консуллуғунун габағында тез-тез ајаг сахлајыр, Иран—Ираг мүһарибәсинин дәһшәтли мәнзәрәләрини, кимјәви силаһларын ејбәчәр һала салдығы ушаглары, бомбардмандан сонра бир мәләфәнин алтына јығылмыш башсыз, голсуз көрпә мејитләрини, өвладларыны гурбан верән вә әзаб һејкәлләринә дөнән аналары әкс етдирән фотошәкилләрә бахырам. Бахырам вә дүшүнүрәм: бизә гоншу олан бу ики өлкәдә илләрлә ахыдылан күнаһсыз инсан ганлары бүтүн дүнја өлкәләринин намуслу адамларынын ганыны дондуруб. Каш халгы наһаг гырғына көндәрәнләрин габағында 1988-чи ил сәдд чәкәјди.

Бәли, јени или тәкчә севинчлә гаршыламырыг.

1988-чи ил ијирминчи јүз илин сон мәртәбәсинә нөвбәти бир пилләдир. Гој бу пиллә бизи бөјүк идеалларымызын гәләбәсинә, бу гәләбәдән доған севинчә, фәрәһә, мүһарибә тәһлүкәсиндән узаг јашајачағымыз нүвәсиз күнләрә даһа да јахынлашдырсын.

Јени илиниз мүбарәк!

Сабир РУСТӘМХАНЛЫ.